

Diàleg amb els morts

SENSE ALÈ
Josefa Contijoch

Editorial:
Edicions de 1984
(Barcelona, 2012)
Pàgines: 186
Preu: 16 euros

Josefa Contijoch
a casa seva en una
imatge del febrer
del 1995
JORDI GARCIA

Tota gran literatura, d'una forma o altra, sovint no és sinó un diàleg amb els morts: amb algun dels *nostres* morts, per ser més precisos i insidiosos. I en principi això és el que passa amb aquesta última *novel·la* de Josefa Contijoch, *Sense alè*, flamant premi Ciutat de Barcelona. És una decisió que honora el jurat, tota vegada que es tracta d'una obra del tot inclassificable, i, en conseqüència, de lectura revessa. Però estimulant i allçonadora pel que fa als nostres hàbits lectors, propensos als discursos estandarditzats i previsibles. Sens dubte, un just reconeixement a una de les propostes narratives més estimulants de la collita del 2012.

Darrere aquesta obra hi ha la personalitat proteica d'una poeta –l'autora de *Les lentes il·lusions* i de *Congesta*–, narradora –*La dona liquada* i *Els dies infinits*– i assagista experimentada, que ha decidit practicar una fecunda contaminació dels gèneres a fi que el text en qüestió desenvolupi tot el seu potencial i assolixi les cotes més altes i necessàries d'expressivitat, més enllà d'encotillaments i servituds. De tot plegat n'ha sortit una obra desconcertant, plena de vida, original, rica i complexa: una obra experimental que, paradoxalment, atrapa el lector des de la primera a l'última pàgina. Primera conseqüència no gens evident: quan estan no sols plenament justificats sinó intel·ligentment desplegats, els experiments poden ser d'allò més atractius per a un lector corrent, i en narrativa catalana feia massa temps que no ens trobàvem amb un text d'aquestes característiques, ben bé com si ja no ens fos possible experimentar de cap manera convincent. *Chapeau* doncs per la Contijoch que ha gosat voler poder!

Sense adscripció a gènere

Sense alè planteja d'entrada el fals problema de la seva adscripció de gènere: estem davant d'una biografia novel·lada, unes antimemòries, una narració autobiogràfica, una novel·la de formació, o més aviat un gran poema en prosa? Probablement hi hagi una mica molt de tot plegat, però en el fons pot ser que sigui més senzill: literatura de la bona, literatura-literatura, sense l'emparrat de cap gènere, a la intempèrie, d'aquella que se'ns imposa per mor del seu ritme narratiu –en aquest cas, sincopat, coral i calidoscòpic com el d'una obra musical–, de la seva esmunyedissa estructura de nines russes, del seu treball indagatori en múltiples direccions, de la seva autoconsciència, de la textura de la seva prosa, sovint incandescent i sempre lúcida i vi-

vaç. Una obra que crea adeptes: a la lectura, i potser també a l'escriptura (tots tenim algun mort a l'armari que un bon dia reclama imperiosament ser rescatat: “els morts sempre calleu; apareixeu i prou”).

Sigui com sigui, el lector s'adona de seguida que se les heu amb una obra en què l'autora s'hi està jugant la pell en tot moment: sembla talment que la seva vida depengui del que acabi passant en la seva obra. I això tensa la narració com un arc en tots i cadascun dels seus capítols. Allò que d'entrada es planteja l'autora és esbrinar el misteri que va envoltar la mort violenta d'una íntima amiga en ple franquisme: per això formula tants relats com possibilitats se li acudeixen. Dotze variacions sobre el tema de la mort de l'amiga. “Sóc víctima de la dèria de refer la teva mort, de treure'n l'aigua clara”, se'ns diu només començar.

Ara bé, tant com explicar-se aquesta mort l'autora necessita passar comptes amb si mateixa: és a dir, en la mesura que no s'enganyi gens ni mica respecte d'alguns perquè decidius que la concerneixen té alguna possibilitat d'arribar al fons de la qüestió (si és que en té, de fons, cap qüestió). Però per saber-ho ha d'estirar el fil que la mena de dret cap a aquella fosca etapa de formació en què s'anava fent i desfent tota ella, i és així com assistim a una triple i convulsa educació simultània: sentimental, moral i artística (de quantes

L'apunt

Josefa Contijoch (Manlleu, 1940) ha publicat dotze poemaris (tres dels quals en espanyol), vuit novel·les, quatre títols infantils i una obra de teatre. També és autora de set assajos de crítica literària i dos d'autoajuda. El Ciutat de Barcelona és el vuitè premi que se li atorga.

pel·lícules i llibres no se'ns hi parla, a *Sense alè*, autèntiques croses, andanes o trampolins de la nostra fatídica identitat!). Això dota el text d'una densitat artitzadament esqueixada i exposada que interpel·la el lector de manera molt eficaç: “buscàvem gestos que originessin gestos, frases que generessin frases, decisions que contestessin o ampliessin o anul·lessin altres decisions. En fi, cercàvem la vida, no la teoria de la vida, no la filosofia de la vida ni de la sexualitat ni de la llibertat, sinó la pròpia sexualitat, la pròpia llibertat”.

Un fris d'època suggeridor

Tant com la crònica d'una veu que s'articula des d'un punt de vista creatiu i literari –“s'escriu o es pensa des del fragment que som”–, assistim alhora al desplegament d'un fris d'època molt suggeridor, sense el qual aquesta veu resultaria tan hipnòtica com probablement autista. La interacció doncs d'història personal i col·lectiva és el que converteix aquesta obra en un doll d'escriptura especular en què cadascun de nosaltres s'hi pot veure reflectit d'una manera o altra. “Algú dirà: «Calla i narra». Bé, doncs, narraré”, però poc abans Josefa Contijoch també ens ha advertit que “buscar vestigis és fer forats, tirar avall, excavar estrats de vida”. De la recerca d'aquest difícil equilibri entre una cosa i l'altra neix aquesta obra tan inclassificable com rotunda i convincent. *